

LINSCHOTEN-VEREENIGING

Juryrapport Linschotenpenning 2003

Roelof van Gelder

Naporra's omweg. Het leven van een VOC-matroos, 1731-1793

Het Engels kent een prachtig woord voor een reiziger die niet zijn stoel uit komt: de armchair traveller. Je kunt je wel voorstellen hoe zo'n stoel er uitziet: groot, met leer bekleed - misschien niet helemaal onze smaak, maar wél erg comfortabel. Maar wat lees je nu op deze thuisblijf-stoel? Of beter: wat zou je nu het best in aangename ruststand op deze fauteuil kunnen lezen? De jury van de Linschotenpenning beveelt aan: *Naporra's omweg. Het leven van een VOC-matroos, 1731-1793*, uitgegeven in 2003 door Uitgeverij Atlas te Amsterdam

De reis begint in het huidige Polen. Daar ontmoeten we de jonge Georg Naporra die niet zo heel erg wil deugen, en vervolgens na een paar mislukte stages en baantjes maar naar Nederland afreist om daar zijn heil te zoeken. Ten afscheid drinkt hij kaneelbrandewijn met zijn vrienden, een voorproefje op het specerijrijke Azië waarheen hij van plan is te vertrekken. Zoals zovelen die vastgelopen waren en in de VOC een uitweg vonden. Daar weten we veel van, want eerder heeft Roelof van Gelder een prachtig boek geschreven, zijn proefschrift, over meer dan vijftig Duitse employees van de Compagnie. *Het Oost-Indisch Avontuur. Duitsers in dienst van de VOC* heet deze studie uit 1997. *Naporra's Omweg* is daarvan een verdieping, want het werk gaat over 'slechts' één persoon. Roelof van Gelder was deze Naporra al eerder tegengekomen, had het moeilijke Duitse ego-document getranscribeerd, en met vele andere teksten bestudeerd en verwerkt in zijn proefschrift. Maar Naporra vroeg om meer. Meer context, meer Naporra bovendien, want het tweede deel van zijn reisverslag is verloren gegaan, zo mogen we na alle naspeuringen van de laureaat nu wel aannemen. Is dat erg of jammer? Neen! Want Roelof van Gelder heeft in de meest afgelegen bibliotheken en archieven, in gemeentehuizen en andere plekken in Duitsland sporen kunnen vinden die de reconstructie mogelijk maakten van Naporra's terugreis naar Duitsland en zijn verdere leven daar. Daardoor weten we dat het allemaal goed is afgelopen met de aanvankelijke mislukking Naporra - een ieder kan dat in zijn eigen leunstoel nalezen.

Het boek over Naporra is gegrond op een uitgebreid en diepgaand onderzoek. Daar komen vaak prima, maar brave boeken uit voort. Het heerlijke in dit geval is dat de laureaat een begenadigd schrijver is, juist omdat hij weet dat het schrijfproces niet zo maar vanzelf gaat. Schrijven is componeren en ook jezelf de vraag stellen: is dit stuk, deze zin, dit woord wel nodig? Je moet wel een beetje hard zijn om iets moois te maken!

Het resultaat is dat de 'armchair traveller' zich met veel plezier in een andere tijd verplaatst en begrijpt dat Europa toen al in menig opzicht één thuisbasis vormde, namelijk die van een soort Europese familie, waarvan sommige leden op reis gingen, of, zo u wil, op drift raakten. Europa aan de ene kant, Azië aan de andere kant van duizenden kilometers water, het is duidelijk dat het werk over Naporra een internationale reikwijdte heeft, en de internationale belangstelling voor het werk van de laureaat is dan ook terecht. Het *Oost-Indisch Avontuur* is al in het Duits vertaald, Naporra zal hopelijk spoedig volgen, want met 'Naporra' in de hand begrijpen we niet alleen meer van de zogeheten 'Europese expansie' in Azië, maar ook van de intra-Europese migratie in de 18de eeuw.

Lodewijk Wagenaar
Voorzitter jury Linschotenpenning 2003 & 2004

Roelof van Gelder, Naporra's omweg. Het leven van een VOC-matroos (1731-1793),
Amsterdam, Atlas 2003, 525 pag.